

EMERYTURA Z ZUS PODLEGAJĄCA KOORDYNACJI WSPÓLNOTOWEJ

Z a k ł a d U b e z p i e c z e ń S p o ł e c z n y c h

Osoby pracujące i podlegające ubezpieczeniom społecznym w Polsce, w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego, mogą nabyć prawo do emerytury z ZUS, o ile spełnią warunki określone w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych¹. Warunki nabycia prawa do emerytury z ZUS oraz zasady obliczania jej wysokości zostały omówione w odrębnych ulotkach informacyjnych, pt. *Emerytura z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych* oraz *Nowa emerytura z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*, które są dostępne w każdej jednostce ZUS.

Jeżeli osoby zainteresowane pracowały również za granicą w państwach członkowskich Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego lub w Szwajcarii, albo mieszkają bądź mieszkały w tych państwach, mogą być objęte wspólnotową koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego.

Unijne przepisy o koordynacji dotyczą osób migrujących zarobkowo w obrębie państw członkowskich (patrz: s. 2). Celem tych przepisów jest m.in. ułatwienie wymienionym osobom nabycia uprawnień do emerytur i rent oraz pobierania świadczeń z państw członkowskich.

Do kogo skierowana jest ulotka?

Niniejsza ulotka przeznaczona jest dla osób, które skorzystały z prawa do swobodnego przemieszczania się w obrębie Unii Europejskiej, Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Szwajcarii i które:

¹ Dziennik Ustaw z 2004 r. nr 39, poz. 353 z późn. zm.

- mieszkają za granicą w państwach członkowskich i ubiegają się o emeryturę z ZUS na podstawie okresów pracy (ubezpieczenia) przebytych wyłącznie w Polsce,
- mieszkają w Polsce lub za granicą w państwach członkowskich, albo za granicą w państwach trzecich i ubiegają się o emeryturę z ZUS na podstawie okresów pracy (ubezpieczenia) przebytych w Polsce oraz okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przebytych za granicą w innych państwach członkowskich,
- mieszkają za granicą w państwach członkowskich i występują z wnioskiem o przekazywanie do państwa zamieszkania przysługującej im emerytury z ZUS.

W których państwach obowiązuje wspólnotowa koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego?

Wspólnotowa koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego obowiązuje w **państwach członkowskich Unii Europejskiej**, którymi są: Austria, Belgia, Bułgaria, Cypr, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Malta, Niemcy, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Węgry, Wielka Brytania oraz Włochy.

Dla celów koordynacji za państwa członkowskie uznaje się również **kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego** nienależące do Unii Europejskiej: Islandię, Liechtenstein i Norwegię, a także **Szwajcarię**. Na państwa te rozciągnięto obowiązywanie wspólnotowych przepisów o koordynacji.

Wymienione wyżej państwa nazywane są dalej „państwami członkowskimi”.

Kto korzysta ze wspólnotowej koordynacji w zakresie emerytur?

Ze wspólnotowej koordynacji w zakresie emerytur korzystają:

- obywatele państw członkowskich (w tym obywatele polscy),
- uchodźcy, bezpaństwowcy (czyli osoby niemające obywatelstwa żadnego z państw) oraz obywatele państw trzecich, tj. państw niebędących państwami członkowskimi, o ile zamieszkują na terytorium któregoś państwa członkowskiego (koordynacją nie są jednak objęci obywatele państw trzecich zamieszkali w Danii, Islandii, Liechtensteinie, Norwegii lub w Szwajcarii).

Regulacje z zakresu koordynacji dotyczą osób, które podlegały ubezpieczeniom społecznym w państwach członkowskich, wykonując szeroko rozumianą aktywność zawodową – w szczególności jako pracownicy, osoby prowadzące działalność na własny rachunek, osoby pracujące na podstawie umów cywilnoprawnych – lub na podstawie innych tytułów do ubezpieczeń społecznych.

Równe traktowanie

Zgodnie z zasadą równego traktowania, osoba korzystająca ze wspólnotowej koordynacji powinna być traktowana w każdym państwie członkowskim tak samo jak obywatele tego państwa – zarówno wtedy, gdy ubiega się o emeryturę w tym państwie, jak i w trakcie pobierania już nabytego świadczenia emerytalnego.

Zabroniona jest więc np. dyskryminacja obywatela polskiego przy ubieganiu się o świadczenia emerytalne w Wielkiej Brytanii, Francji, czy Szwecji.

Emerytura dla osób posiadających okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce oraz okresy ubezpieczenia lub zamieszkania przebyte za granicą w państwach członkowskich

- ▶ Ustalenie prawa do emerytury w każdym z państw członkowskich, w którym osoba była ubezpieczona (lub posiada okresy zamieszkania)

Unia Europejska nie ustanowiła dotychczas jednego ponadpaństwowego systemu zapewniającego emeryturę. Każde państwo członkowskie samodzielnie decyduje, komu i po spełnieniu jakich warunków zapewnia emeryturę w razie osiągnięcia wieku emerytalnego.

Osoba, która pracowała i podlegała ubezpieczeniom w Polsce oraz posiada okresy ubezpieczenia lub zamieszkania za granicą w państwach członkowskich, emeryturę **może uzyskać zarówno z Polski, jak i z każdego innego państwa członkowskiego**, w którym była ubezpieczona (posiada okresy zamieszkania), o ile spełnia warunki wymagane do nabycia prawa do emerytury w tych państwach.

Jeśli więc o emeryturę ubiega się osoba posiadająca okresy pracy (ubezpieczenia) w Polsce oraz w innych państwach członkowskich, np. w Holandii, Grecji i Norwegii, ustalenia uprawnień do emerytury dokonują równolegle instytucje ubezpieczeniowe każdego z tych państw.

W przypadku spełnienia warunków wymaganych do uzyskania emerytury w kilku państwach członkowskich, których ustawodawstwu podlegała osoba zainteresowana, możliwe jest pobieranie emerytury z kilku państw.

► Uwzględnianie zagranicznych okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przebytych w państwach członkowskich

Jeżeli osoba zainteresowana uzyskaniem prawa do emerytury w jednym państwie członkowskim nie posiada okresu ubezpieczenia (zamieszkania) wymaganego do uzyskania tego świadczenia, wówczas dla przyznania emerytury uwzględnia się (dolicza, sumuje), o ile to konieczne, również zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania) przebyte przez tę osobę we wszystkich innych państwach członkowskich.

Przy ustalaniu prawa do emerytury z ZUS zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania) przebyte w państwach członkowskich są uwzględniane, gdy prawo do tej emerytury zależy od długości okresów ubezpieczenia, a okres ubezpieczenia przebyty wyłącznie w Polsce nie jest wystarczający do nabycia prawa do świadczenia.

Jeśli zatem np. 65-letni mężczyzna, urodzony przed 1 stycznia 1949 r., ubiegający się o emeryturę z ZUS nie posiada 25-letniego okresu ubezpieczenia w Polsce (okresu składkowego i nieskładkowego) wymaganego do uzyskania tej emerytury zgodnie z polskimi przepisami, wówczas ZUS uwzględni (zsumuje) również zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania) przebyte przez niego w innych państwach członkowskich (np. w Austrii, Niemczech, czy Irlandii) i sprawdzi, czy po doliczeniu okresów zagranicznych mężczyzna ten spełnia warunki do przyznania emerytury w Polsce.

Zagraniczne okresy zamieszkania mogą zostać uwzględnione przez ZUS dla celów emerytalnych tylko wtedy, gdy prawo państwa członkowskiego, w którym dana osoba przebyła takie okresy, uzależnia przyznanie emerytury od okresu zamieszkania na terytorium tego państwa (tak jest np. w Danii, czy też w Szwecji).

Okresy ubezpieczenia oraz okresy zamieszkania przebyte za granicą w państwach członkowskich przyjmowane są przez ZUS w wymiarze potwierdzonym przez zagraniczną instytucję ubezpieczeń społecznych danego państwa członkowskiego, na formularzu unijnym E 205.

Okresy, o których mowa, nie są uwzględniane przy ustalaniu prawa do emerytury z ZUS, gdy prawo do tej emerytury nie zależy od długości okresów ubezpieczenia (dotyczy to tzw. nowej emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ustalonej ubezpieczonym urodzonym po 31 grudnia 1948 r., spełniającym warunek posiadania wieku emerytalnego, wynoszącego 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn).

W przypadku zatem np. 66-letniego mężczyzny, urodzonego po 31 grudnia 1948 r., ubiegającego się o nową emeryturę z ZUS, do której prawo nie zależy od długości okresów ubezpieczenia, a zależy wyłącznie od spełnienia warunku osiągnięcia wieku emerytalnego, wynoszącego dla mężczyzn 65 lat, ZUS nie uwzględni zagranicznych okresów ubezpieczenia (zamieszkania) przebytych przez tego mężczyznę w innych państwach członkowskich (np. w Hiszpanii, Szwecji, czy Niemczech).

► **Proporcjonalne obliczenie emerytury ustalonej z uwzględnieniem zagranicznych okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przebytych w państwach członkowskich**

Jeżeli do uzyskania prawa do emerytury w danym państwie członkowskim konieczne jest uwzględnienie zagranicznych okresów ubezpieczenia (zamieszkania) przebytych przez daną osobę w innych państwach członkowskich, to wysokość emerytury oblicza się w następujący sposób:

- w pierwszej kolejności instytucja państwa ustalającego emeryturę oblicza teoretyczną (pełną) kwotę emerytury, jaka przysługiwałaby danej osobie, gdyby wszystkie jej okresy ubezpieczenia (zamieszkania) zostały przebyte w państwie ustalającym świadczenie,
- następnie, na podstawie kwoty teoretycznej, instytucja ta oblicza rzeczywistą (częściową) kwotę emerytury, odpowiadającą stosunkowi okresów ubezpieczenia (zamieszkania) przebytych w państwie ustalającym świadczenie do sumy okresów ubezpieczenia (zamieszkania) przebytych we wszystkich branżach pod uwagę państwach członkowskich.

Tak obliczona kwota emerytury proporcjonalnej stanowi kwotę świadczenia należną osobie zainteresowanej.

Według powyższych zasad ustalana jest wysokość emerytury z ZUS, do której prawo zależy od długości okresów ubezpieczenia, osobom, którym przy ustalaniu tego prawa uwzględnione zostały zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania) przebyte w państwach członkowskich albo którym uwzględnienie okresów zagranicznych przy obliczaniu wysokości emerytury da wyższą kwotę świadczenia.

Ustalanie kwoty teoretycznej (pełnej) emerytury, w opisanym wyżej przypadku, następuje z uwzględnieniem następujących składników:

- 24% kwoty bazowej,
- po 1,3% podstawy wymiaru emerytury za każdy pełny rok okresów składkowych przebytych w Polsce i za granicą w państwach członkowskich – z uwzględnieniem pełnych miesięcy,
- po 0,7% podstawy wymiaru emerytury za każdy pełny rok okresów nieskładkowych przebytych w Polsce i za granicą w państwach członkowskich – z uwzględnieniem pełnych miesięcy.

Następnie na podstawie kwoty teoretycznej (pełnej) emerytury, obliczonej według podanych wyżej zasad, ustalana jest rzeczywista (częściowa) kwota emerytury z ZUS, odpowiadająca stosunkowi polskich okresów ubezpieczenia do sumy polskich i zagranicznych okresów ubezpieczenia (zamieszkania) przebytych w państwach członkowskich.

Na przykład, jeśli mężczyźni, urodzonemu przed 1 stycznia 1949 r., ZUS ustalił emeryturę na podstawie 15 lat jego polskich okresów ubezpieczenia oraz po uwzględnieniu 10 lat okresów ubezpieczenia w Belgii, polska emerytura obliczona zostanie w następujący sposób:

- *najpierw ZUS obliczy kwotę teoretyczną (pełną) emerytury, jaką zainteresowany uzyskałby, gdyby łączny okres ubezpieczenia wynoszący 25 lat (w Polsce i w Belgii) został przebyty w Polsce,*
- *następnie, na podstawie kwoty teoretycznej, zostanie obliczona przez ZUS rzeczywista (częściowa) kwota emerytury, odpowiadająca stosunkowi polskich okresów ubezpieczenia do sumy polskich i belgijskich okresów ubezpieczenia; w tym przypadku będzie to $15/25$ kwoty teoretycznej, ponieważ osoba zainteresowana posiada w Polsce 15-letni okres ubezpieczenia, natomiast łącznie, w Polsce i w Belgii, ma 25-letni okres ubezpieczenia. W efekcie ZUS przyzna osobie zainteresowanej ustaloną w ten sposób proporcjonalną emeryturę.*

Powyższe zasady nie mają zastosowania przy ustalaniu nowej emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, do której prawo i wysokość nie zależą od długości okresów ubezpieczenia. **Wysokość nowej emerytury ustalana jest wyłącznie na podstawie polskich okresów ubezpieczenia**, bez uwzględniania zagranicznych okresów ubezpieczenia (zamieszkania) przebytych w innych państwach członkowskich.

W przypadku przyznawania nowej emerytury z ZUS 60-letniej kobiecie, urodzonej w 1949 r., będącej członkiem otwartego funduszu emerytalnego, posiadającej 5-letni okres ubezpieczenia w Polsce oraz 10-letni okres ubezpieczenia w Szwecji i 2-letni okres ubezpieczenia w Irlandii, ZUS obliczy wysokość świadczenia na podstawie wyłącznie polskich okresów ubezpieczenia.

► Obliczanie emerytury ustalonej bez konieczności uwzględnienia zagranicznych okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przebytych w państwach członkowskich

Jeżeli prawo do emerytury w danym państwie członkowskim zależy od długości okresów ubezpieczenia, ale w przypadku danej osoby do uzyskania prawa do tego świadczenia nie jest konieczne uwzględnienie zagranicznych okresów ubezpieczenia (zamieszkania) przebytych przez tę osobę w innych państwach członkowskich, wówczas wysokość emerytury obliczana jest wyłącznie na podstawie okresów ubezpieczenia (zamieszkania) w państwie ustalającym emeryturę (tzw. emerytura krajowa), z pominięciem okresów zagranicznych przebytych w innych państwach członkowskich.

Jednakże w takiej sytuacji oblicza się również kwotę emerytury, jaka przysługiwałaby na podstawie łączonych okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przebytych w państwach członkowskich (kwotę emerytury proporcjonalnej), i gdyby okazało się że byłaby ona wyższa od kwoty emerytury krajowej, obliczonej na podstawie okresów ubezpieczenia przebytych wyłącznie w państwie ustalającym emeryturę, to osobie zainteresowanej zostanie ustalona emerytura proporcjonalna.

W przypadku przyznawania emerytury kobiecie, urodzonej przed 1 stycznia 1949 r., posiadającej 20-letni okres ubezpieczenia w Polsce (wystarczający do nabycia prawa do emerytury), mającej jednak również 2-letni okres ubezpieczenia (zamieszkania) w Szwecji i 3-letni okres ubezpieczenia w Wielkiej Brytanii, ZUS obliczy wysokość jej świadczenia w następujący sposób:

- z jednej strony obliczy emeryturę krajową – na podstawie wyłącznie polskiego okresu ubezpieczenia, wynoszącego 20 lat,
- z drugiej strony obliczy emeryturę proporcjonalną – na podstawie sumy okresów ubezpieczenia (zamieszkania) w Polsce, w Szwecji i w Wielkiej Brytanii, wynoszących łącznie 25 lat; tj. najpierw obliczy teoretyczną (pełną) kwotę emerytury na podstawie 25-letniego łącznego okresu ubezpieczenia (zamieszkania) w trzech wymienionych państwach członkowskich, a następnie obliczy emeryturę proporcjonalną (częściową), która w omawianym przypadku stanowi 20/25 kwoty teoretycznej,
- następnie ZUS porówna kwoty: emerytury krajowej i emerytury proporcjonalnej i ustali świadczenie w wysokości korzystniejszej dla osoby zainteresowanej.

Opisane wyżej zasady obliczania wysokości emerytury mają również zastosowanie przy ustalaniu emerytury z ZUS, do której prawo nie zależy od długości okresów ubezpieczenia, ale której wysokość zależy od długości tych okresów (dotyczy nowej emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,

ustalanej ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r., niebędącym członkami otwartych funduszy emerytalnych, którzy wiek uprawniający do emerytury osiągną w latach 2009-2013).

► **Ustalanie dopłaty do kwoty najniższej polskiej emerytury osobom zamieszkałym w Polsce, uprawnionym do emerytury z FUS, posiadającym okresy ubezpieczenia w Polsce i zagraniczne okresy ubezpieczenia lub zamieszkania przebyte w państwach członkowskich**

Osoby zamieszkałe w Polsce, pobierające emeryturę z Polski i emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy z innych państw członkowskich, których łączna wysokość jest niższa od obowiązującej w Polsce kwoty najniższej emerytury, mogą uzyskać dopłatę do minimum.

Zasady ustalania przez ZUS dopłaty do kwoty najniższej polskiej emerytury są inne dla emerytur przyznawanych według dotychczasowych zasad, do których prawo i wysokość są uzależnione od długości okresów ubezpieczenia, oraz inne dla nowych emerytur, uzależnionych od środków zewidencjonowanych na koncie emerytalnym.

Do emerytury ustalonej na dotychczasowych zasadach dopłata do minimum jest przyznawana przez ZUS, jeżeli emeryt mieszka w Polsce, a jego świadczenie zostało ustalone w wysokości częściowej, z zastosowaniem proporcji polskich okresów ubezpieczenia do sumy polskich i zagranicznych okresów ubezpieczenia lub zamieszkania, przebytych w państwach członkowskich. Dopłata ta stanowi różnicę między kwotą najniższej polskiej emerytury a sumą kwot polskiej emerytury i zagranicznej emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, pobieranych przez tę osobę.

Z kolei nowa emerytura z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, której kwota jest niższa od kwoty najniższej polskiej emerytury, podlega podwyższeniu do kwoty najniższej emerytury pod warunkiem, że osoba zainteresowana udowodni okresy ubezpieczenia (okresy składkowe i nieskładkowe) w Polsce, wynoszące 20 lat w przypadku kobiet i 25 lat w przypadku mężczyzn.

W przypadku osób zamieszkałych w Polsce, które warunek posiadania wymaganych okresów ubezpieczenia – 20 lat w przypadku kobiet i 25 lat w przypadku mężczyzn – spełniają dopiero po uwzględnieniu zagranicznych okresów ubezpieczenia (lub zamieszkania), przebytych w państwach członkowskich, dopłatę do minimum stanowi: różnica między kwotą najniższej polskiej emerytury a sumą kwot polskiej emerytury i zagranicznej emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, pobieranych przez te osoby.

Na przykład 60-letniej kobiecie, urodzonej w 1949 r., zamieszkałej w Polsce, posiadającej 10-letni okres ubezpieczenia w Polsce oraz 15-letni okres ubezpieczenia we Włoszech, której ZUS ustalił nową emeryturę z FUS w kwocie niższej od najniższej polskiej emerytury, obliczona zostanie dopłata do kwoty najniższej polskiej emerytury. Dopłatę tę stanowi różnica między kwotą najniższej polskiej emerytury a sumą kwot polskiej emerytury i włoskiej emerytury, otrzymywanych przez zainteresowaną.

W przypadku osoby zamieszkałej w Polsce, posiadającej okresy ubezpieczenia w Polsce i okresy ubezpieczenia lub zamieszkania za granicą, przebyte w państwach członkowskich, wynoszące łącznie co najmniej 20 lat w przypadku kobiet i 25 lat w przypadku mężczyzn, której ZUS ustalił nową emeryturę z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w kwocie niższej niż najniższa polska emerytura, a która uprawniona jest również do okresowej emerytury kapitałowej², dopłatę do kwoty najniższej polskiej emerytury stanowi różnica między kwotą najniższej emerytury a sumą kwot: nowej emerytury z FUS, okresowej emerytury kapitałowej oraz zagranicznej emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, ustalonej na podstawie zagranicznych okresów ubezpieczenia lub zamieszkania przebytych w państwach członkowskich.

► Okresy ubezpieczenia (zamieszkania) krótsze niż 1 rok

Jeżeli osoba posiada w jednym lub więcej państwach członkowskich okresy ubezpieczenia (zamieszkania) wynoszące – w każdym z tych państw – mniej niż rok, w państwach tych nie ustala się jej prawa do emerytury, jeżeli przepisy danego państwa nie przewidują przyznawania emerytury z tytułu tak krótkiego okresu ubezpieczenia (zamieszkania). Okres ten jednak nie przepada, bowiem w razie przyznania emerytury przez instytucję innego państwa członkowskiego jest ona zobowiązana uwzględnić także ten krótki zagraniczny okres przy obliczaniu wysokości własnego świadczenia.

Powyższa reguła ma zastosowanie przy obliczaniu emerytury z ZUS, której wysokość zależy od długości okresów ubezpieczenia. Oznacza to, że przy obliczaniu tej emerytury ZUS uwzględnia zagraniczny okres ubezpieczenia (zamieszkania) krótszy niż rok przebyty w państwie członkowskim, z tytułu którego nie przysługuje świadczenie w tym państwie, i wypłaca świadczenie za ten okres.

Jeśli zatem osoba ubiegająca się o emeryturę, oprócz okresów pracy (ubezpieczenia) w Polsce, posiada także okres ubezpieczenia krótszy niż rok przebyty na Litwie, z tytułu którego na podstawie przepisów litewskich nie przysługuje jej emerytura lub renta,

² Patrz ulotka pt. *Okresowa emerytura kapitałowa ze środków zgromadzonych w OFE*, ZUS, Warszawa 2009.

to w razie przyznania emerytury w Polsce ZUS uwzględni w wysokości świadczenia także ten litewski okres ubezpieczenia.

W przypadku nowej emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, której wysokość nie zależy od długości okresów ubezpieczenia, powyższa reguła ma zastosowanie wyłącznie przy ustalaniu kapitału początkowego za okresy przebyte przed dniem 1 stycznia 1999 r.

Podstawa wymiaru emerytury obliczanej dla osób posiadających – oprócz polskich okresów ubezpieczenia – również zagraniczne okresy ubezpieczenia lub zamieszkania przebyte w państwach członkowskich

Podstawę wymiaru emerytury z ZUS, której wysokość zależy od długości okresów ubezpieczenia – dla osoby posiadającej, oprócz polskich okresów ubezpieczenia, również zagraniczne okresy ubezpieczenia lub zamieszkania, przebyte w innych państwach członkowskich – stanowi przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (przed dniem 1 stycznia 1999 r. – na ubezpieczenie społeczne), na podstawie polskich przepisów prawnych, z okresu 10 kolejnych lat kalendarzowych, wybranych przez osobę zainteresowaną z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zainteresowany złożył wniosek o emeryturę. Przy ustalaniu wymienionych 10 lat kalendarzowych nie uwzględnia się tych lat, w których ubezpieczony przez cały rok pozostawał w ubezpieczeniu za granicą w państwach członkowskich.

Jeżeli w okresie 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok złożenia wniosku o emeryturę zainteresowany nie był ubezpieczony w Polsce, podstawę wymiaru emerytury stanowi przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (przed 1 stycznia 1999 r. – na ubezpieczenie społeczne), na podstawie polskich przepisów prawnych, z okresu kolejnych 10 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zainteresowany przystąpił po raz pierwszy do ubezpieczenia za granicą w państwie członkowskim.

Na wniosek osoby zainteresowanej podstawę wymiaru emerytury stanowić może także przeciętna podstawa wymiaru składki, na podstawie polskich przepisów prawnych, z okresu 20 lat kalendarzowych, przypadających przed rokiem złożenia wniosku o emeryturę, wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniom społecznym w Polsce.

Podstawa obliczenia nowej emerytury z FUS dla osób posiadających – oprócz polskich okresów ubezpieczenia – również zagraniczne okresy ubezpieczenia lub zamieszkania przebyte w państwach członkowskich

Nowa emerytura z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych stanowi równoważność kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia emerytury przez średnie dalsze trwanie życia³ dla osób w wieku równym wiekowi, w jakim ubezpieczony przechodzi na emeryturę.

Podstawę obliczenia nowej emerytury – dla osoby posiadającej, oprócz polskich okresów ubezpieczenia, również zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania) przebyte w innych państwach członkowskich – stanowi kwota zwaloryzowanego kapitału początkowego oraz zwaloryzowanych składek na ubezpieczenie emerytalne w Polsce, zewidencjonowanych na indywidualnym koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury.

Zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania) przebyte w innych państwach członkowskich są w takim przypadku uwzględniane wyłącznie przy ustalaniu kapitału początkowego dla celów obliczenia nowej emerytury, o ile okresy te są krótsze niż 1 rok i z tytułu tych okresów osobie zainteresowanej nie przysługują świadczenia zagraniczne z państw, w których zostały one przebyte.

Szczególne zasady ustalania emerytur wynikające z polsko-niemieckiej umowy z 1975 r.

W stosunkach polsko-niemieckich, obok przepisów wspólnotowych dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, nadal jest stosowana polsko-niemiecka umowa z 1975 r. o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym.

Zgodnie z postanowieniami tej umowy, osobom, które posiadają okresy ubezpieczenia przebyte również w drugim państwie przed dniem 1 stycznia 1991 r. i które po dniu 31 grudnia 1990 r. nie przesiedliły się do drugiego

³ Tablice trwania życia – uwzględniające średnie dalsze trwanie życia, wspólne dla kobiet i mężczyzn, wyrażone w miesiącach dla wieku ubezpieczonego – ogłasza corocznie Prezes Głównego Urzędu Statystycznego w Monitorze Polskim, w formie komunikatu.

państwa, świadczenia emerytalno-rentowe (w tym emerytury) ustala instytucja ubezpieczeń społecznych tylko jednego państwa, tj. państwa zamieszkania (odpowiednio Polski albo Niemiec). Przejmuje ona na siebie ciężar finansowania świadczeń za ww. okresy ubezpieczenia w drugim państwie.

Przesiedlenie się emeryta do drugiego państwa – strony umowy lub do jakiegokolwiek innego państwa po dniu 31 grudnia 1990 r. powoduje ponowne ustalenie emerytury, tym razem w obu państwach: w Polsce i w Niemczech. Jego wynikiem może być ustalenie w każdym z tych państw prawa do emerytury na podstawie wyłącznie własnych okresów ubezpieczenia – w wysokości pełnej, albo na podstawie łączonych okresów ubezpieczenia w obu państwach – w wysokości częściowej, odpowiadającej stosunkowi własnych okresów do sumy okresów ubezpieczenia w Polsce i w Niemczech.

Emerytura dla osób zamieszkałych w innych niż Polska państwach członkowskich posiadających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia

W przypadku, gdy osoba zainteresowana uzyskaniem emerytury z ZUS posiada wyłącznie okresy ubezpieczenia (pracy) w Polsce, natomiast mieszka za granicą w innym państwie członkowskim, ustalenia uprawnień do emerytury dokonuje wyłącznie ZUS.

Osoba taka może uzyskać emeryturę w Polsce, o ile spełnia warunki wymagane do nabycia tego świadczenia, określone w polskich przepisach prawnych.

Gdzie złożyć wniosek o emeryturę?

Osoba posiadająca okresy ubezpieczenia (zamieszkania) przebyte w więcej niż jednym państwie członkowskim wniosek o emeryturę składa w instytucji ubezpieczeniowej **jednego państwa członkowskiego**. Nie ma więc konieczności składania wniosku odrębnie w każdym państwie.

Wniosek ten uruchamia automatycznie **równoczesne rozpatrywanie uprawnień** do emerytur we wszystkich państwach członkowskich, w których osoba zainteresowana podlegała ubezpieczeniom społecznym, a data złoże-

nia wniosku jest wiążąca dla instytucji wszystkich zainteresowanych państw członkowskich.

- Jeżeli osoba zainteresowana **mieszka w Polsce** oraz posiada okresy ubezpieczenia w Polsce i w innych państwach członkowskich, wniosek o emeryturę składa w polskiej instytucji ubezpieczeń społecznych (w ZUS, KRUS albo w organie emerytalno-rentowym tzw. służb mundurowych).
- Jeśli osoba zainteresowana **mieszka za granicą** w państwie członkowskim oraz posiada okresy ubezpieczenia w Polsce i okresy ubezpieczenia lub zamieszkania za granicą w innych państwach członkowskich, w tym w państwie zamieszkania, wniosek o emeryturę składa w instytucji ubezpieczeniowej odpowiedzialnej za emerytury w państwie, w którym zamieszkuje.
- Jeżeli osoba zainteresowana **mieszka za granicą** w państwie członkowskim, w którym nie posiada okresów ubezpieczenia (zamieszkania), oraz ma okresy ubezpieczenia w Polsce i okresy ubezpieczenia lub zamieszkania w innych państwach członkowskich, wniosek o emeryturę składa w instytucji ubezpieczeniowej odpowiedzialnej za emerytury w państwie, w którym była ubezpieczona (przeżyła okresy zamieszkania) ostatnio. Wniosek można też złożyć za pośrednictwem instytucji ubezpieczeniowej państwa zamieszkania osoby zainteresowanej, ta zaś przekaże go do właściwej instytucji.
- Jeśli osoba zainteresowana **mieszka za granicą** w państwie członkowskim oraz posiada okresy ubezpieczenia wyłącznie w Polsce, wniosek o emeryturę składa w polskiej instytucji właściwej w jej przypadku do rozpatrzenia wniosku o emeryturę w Polsce. Wniosek można też złożyć za pośrednictwem instytucji ubezpieczeniowej państwa zamieszkania osoby zainteresowanej, ta zaś przekaże go do odpowiedniej polskiej instytucji. Data złożenia wniosku w instytucji zagranicznej będzie w tym przypadku wiążąca dla instytucji polskiej.

W przypadkach, w których wniosek o emeryturę podlegającą koordynacji wspólnotowej składany jest w instytucji zagranicznej państwa członkowskiego, instytucja ta zobowiązana jest m.in. do skompletowania wniosku o emeryturę przysługującą na podstawie polskich przepisów i przekazania go do właściwej instytucji w Polsce.

W przypadkach, gdy wniosek o emeryturę podlegającą koordynacji wspólnotowej powinien zostać rozpatrzony w Polsce, konieczne jest zidentyfikowanie tej polskiej instytucji, która jest właściwa w odniesieniu do określonej osoby.

Wniosek o emeryturę **rozpatrywany jest przez ZUS**, jeżeli osoba zainteresowana była w Polsce **pracownikiem lub prowadziła pozarolniczą działalność na własny rachunek**.

Nie zawsze wniosek rozpatruje ZUS. Nie jest on bowiem właściwy do rozpatrzenia wniosków o emeryturę osób, które podlegały w Polsce systemowi ubezpie-

czenia społecznego rolników, systemom zaopatrzeniowym służb mundurowych, a także sędziów i prokuratorów. ZUS rozpatruje jednak wnioski o emeryturę:

- osób posiadających w Polsce okresy ubezpieczenia jako pracownicy lub osoby prowadzące pozarolniczą działalność na własny rachunek oraz jako rolnicy, jeżeli ostatnim polskim okresem jest okres ubezpieczenia jako pracownik lub osoba prowadząca pozarolniczą działalność na własny rachunek,
- ubiegających się o emeryturę funkcjonariuszy tzw. służb mundurowych (np. żołnierzy zawodowych, funkcjonariuszy Policji, Państwowej Straży Pożarnej), których okresy służby nie uprawniają do emerytury z systemu zaopatrzenia emerytalnego „służb mundurowych”.

W przypadku stwierdzenia, że rozpatrzenie konkretnego wniosku należy do właściwości ZUS, prawo do emerytury ustala jedna z sześciu terenowych jednostek ZUS wyznaczonych do realizacji spraw emerytalno-rentowych podlegających koordynacji wspólnotowej, tj.:

- **I Oddział ZUS w Łodzi** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych (ul. Zamenhofska 2, 90-431 Łódź, tel. +48 42 638 29 67) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte na Cyprze, w Grecji, w Hiszpanii, na Malcie, w Portugalii lub we Włoszech, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w jednym z wymienionych państw;
- **Oddział ZUS w Nowym Sączu** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych I (ul. Węgierska 11, 33-300 Nowy Sącz, tel. +48 18 443 78 48, +48 18 443 54 46 wew. od 3302 do 3323) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte w Czechach lub na Słowacji, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w jednym z wymienionych państw;
- **Oddział ZUS w Nowym Sączu** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych II z siedzibą w Inspektoracie w Tarnowie (ul. Kościuszki 32, 33-100 Tarnów, tel. +48 14 622 05 85) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte w Austrii, w Liechtensteinie, w Słowenii, na Węgrzech lub w Szwajcarii, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w jednym z wymienionych państw;
- **Oddział ZUS w Opolu** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych (ul. Wrocławska 24, 45-701 Opole, tel. +48 77 451 10 80) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia, w tym ostatnio przebyte w Niemczech, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w Niemczech;

- **Oddział ZUS w Szczecinie** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych (ul. Matejki 22, 70-530 Szczecin, tel. +48 91 459 65 24) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania), w tym ostatnio przebyte w Danii, w Estonii, w Finlandii, w Islandii, na Litwie, na Łotwie, w Norwegii lub w Szwecji, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w jednym z wymienionych państw;
- **I Oddział ZUS w Warszawie** – Wydział Realizacji Umów Międzynarodowych (ul. Kasprówicza 151, 01-949 Warszawa, tel. +48 22 569 36 04) – właściwy w odniesieniu do osób posiadających polskie i zagraniczne okresy ubezpieczenia (zamieszkania), w tym ostatnio przebyte w Belgii, w Bułgarii, we Francji, w Holandii, w Irlandii, w Luksemburgu, w Rumunii lub w Wielkiej Brytanii, albo mających wyłącznie polskie okresy ubezpieczenia, zamieszkałych w jednym z wymienionych państw.

Osoba zamieszkała w Polsce wniosek o emeryturę może złożyć **bezpośrednio** we właściwej spośród wymienionych jednostek ZUS, albo też **za pośrednictwem najbliższej placówki ZUS w miejscu swojego zamieszkania**.

Wyżej opisane zasady składania wniosku o emeryturę mają odpowiednie zastosowanie do wniosku o okresową emeryturę kapitałową, ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych, przez ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. Informacje na temat warunków nabywania tej emerytury zawarte są we wspomnianej już ulotce pt. *Okresowa emerytura kapitałowa ze środków zgromadzonych w OFE*.

Złożenie wniosku o okresową emeryturę kapitałową oznacza jednocześnie złożenie wniosku o ustalenie przez ZUS nowej emerytury z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i okresowej emerytury kapitałowej.

Jak sporządzić wniosek o emeryturę kierowany do ZUS?

W przypadkach, w których wniosek o emeryturę składany jest w ZUS, jest on sporządzany zgodnie z polskimi przepisami. Można go złożyć na formularzu ZUS Rp-1E (*Wniosek o emeryturę*), do którego należy dołączyć:

- formularz unijny E 207 PL (*Informacje dotyczące przebiegu ubezpieczenia osoby ubezpieczonej*) – wypełniony w punkcie 7 (informacja o okresach ubezpieczenia przebytych w poszczególnych państwach członkowskich) i czytelnie podpisany przez wnioskodawcę,

- dokumenty uzasadniające prawo do polskich świadczeń i obliczenie ich wysokości (m.in. legitymacje ubezpieczeniowe, świadectwa pracy, zaświadczenia ZUS Rp-7, wyciągi z aktów stanu cywilnego, odpowiednią dokumentację medyczną),
- dokumenty, z których wynikają okresy ubezpieczenia (pracy) w innych niż Polska państwach członkowskich, ewentualnie numery zagranicznego ubezpieczenia, nazwy i adresy pracodawców oraz inne informacje pozwalające zidentyfikować zagraniczne instytucje, w której wnioskodawca był ubezpieczony.

Składanie odwołań od decyzji ZUS w sprawach emerytur przez osoby zamieszkałe za granicą w państwach członkowskich

Odwołania od decyzji ZUS w sprawach emerytur składa się do właściwego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych za pośrednictwem tego organu rentowego ZUS, który wydał decyzję w terminie miesiąca od dnia otrzymania tej decyzji.

Osoby zamieszkałe za granicą w państwach członkowskich odwołanie od decyzji ZUS mogą złożyć – w wyżej wymienionym terminie – także za pośrednictwem instytucji ubezpieczeń społecznych państwa zamieszkania. Instytucja ta prześle je do właściwej jednostki ZUS.

Wyplata przez ZUS emerytury osobie zamieszkałej za granicą w państwie członkowskim

Osoba uprawniona do emerytury z ZUS, zamieszkała za granicą w państwie członkowskim, może otrzymywać swoje świadczenie, zgodnie z dyspozycją złożoną w ZUS:

- w Polsce (na rachunek bankowy emeryta lub do rąk osoby upoważnionej przez emeryta zamieszkałej w Polsce), albo
- w państwie zamieszkania (na zagraniczny rachunek bankowy emeryta).

Osobie pobierającej emeryturę z ZUS zamieszkałej w innym państwie członkowskim, na jej wniosek, emerytura może być przekazywana (transferowana) przez ZUS do państwa zamieszkania. Wniosek o przekazywanie emerytury do państwa zamieszkania (transfer) można złożyć w tym oddziale ZUS, który przyznał lub wypłacał dotychczas świadczenie. W takim przypadku obsługa

wypłaty emerytury przekazywana jest do **jednej z sześciu terenowych jednostek ZUS wyznaczonych do realizacji spraw emerytalno-rentowych podlegających koordynacji wspólnotowej**. Wniosek o transfer można złożyć też bezpośrednio we właściwej, wyznaczonej jednostce ZUS.

Na wyżej opisanych zasadach, wraz z nową emeryturą z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wypłacana jest okresowa emerytura kapitałowa ze środków zgromadzonych w otwartym funduszu emerytalnym.

Emerytura wypłacana jest co miesiąc w dniu ustalonym w decyzji ZUS jako termin płatności świadczenia. W przypadku, gdy kwota emerytury przekazywanej za granicę do miejsca zamieszkania emeryta w państwie członkowskim jest niższa niż kwota najniższej polskiej emerytury, jej wypłata może odbywać się w terminach innych niż miesięczne (np. kwartalnie). Za dzień wypłaty emerytury przekazywanej za granicę uważa się dzień przekazania należności do banku.

Osobom zamieszkałym za granicą emerytura przekazywana jest – stosownie do przepisów podatkowych: bez pomniejszenia o zaliczkę na podatek dochodowy w Polsce (w kwotach brutto) albo po pomniejszeniu o zaliczkę na podatek dochodowy w Polsce (w kwotach netto) – w zależności od postanowień umów w sprawie unikania podwójnego opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych, łączących Polskę z państwem zamieszkania danego emeryta.

W przypadku wystawienia emerytowi zamieszkałemu w innym państwie członkowskim przez polski Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ) zaświadczenia E 121 PL, potwierdzającego uprawnienia do korzystania ze świadczeń zdrowotnych z tym państwem na koszt NFZ, emerytura jest mu przekazywana po potrąceniu przez ZUS składki na ubezpieczenie zdrowotne. Składka ta odprowadzana jest do NFZ.

Szczegółowe informacje na temat rzeczowych świadczeń zdrowotnych, dla osób objętych koordynacją wspólnotową, można uzyskać w Mazowieckim Oddziale NFZ lub w Centrali NFZ.

Wpływ przychodów osiągniętych z tytułu działalności prowadzonej za granicą w państwach członkowskich na prawo i wysokość emerytury pobieranej z ZUS

Osoby pobierające emeryturę są zobowiązane do informowania ZUS o zarobkach i innych przychodach osiągniętych z tytułu działalności wykonywanej za

granicą. Wysokość tych przychodów może mieć wpływ na kwotę przysługującej emerytury z ZUS. Jeżeli wysokość zagranicznych przychodów przekracza:

- 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia obowiązującego w Polsce, ale nie więcej niż 130% miesięcznego wynagrodzenia – emerytura ulega zmniejszeniu,
- 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia obowiązującego w Polsce – prawo do emerytury ulega zawieszeniu.

Powyższe reguły nie dotyczą emerytów, którzy osiągnęli wiek: 60 lat – w przypadku kobiet, 65 lat – w przypadku mężczyzn.

Wpływ emerytur i rent zagranicznych na prawo i wysokość emerytury pobieranej z ZUS

W przypadku gdy osoba, której ustalono prawo do emerytury z ZUS pobiera również emeryturę lub rentę z innego niż Polska państwa członkowskiego, to fakt pobierania tych świadczeń nie powoduje zmniejszenia ani zawieszenia prawa do emerytury z ZUS.

Obowiązki emerytów wobec ZUS

Emeryci mają obowiązek informować jednostkę ZUS wypłacającą emeryturę o każdej okoliczności, która ma wpływ na uprawnienia do tego świadczenia lub jego wypłatę. Do okoliczności tych należą w szczególności: zmiany w zakresie danych personalnych (np. imienia, nazwiska) i adresowych, zmiana państwa zamieszkania, zmiana numeru rachunku bankowego, podjęcie zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, osiągnięcie przychodu mającego wpływ na zawieszenie lub zmniejszenie emerytury (dotyczy to przychodu zarówno z działalności prowadzonej w Polsce, jak i za granicą).

Emeryci ZUS są zobowiązani – na żądanie organu rentowego – do potwierdzania własnoręcznym podpisem istnienia dalszego prawa do pobierania świadczenia. Jednostka ZUS wypłacająca emeryturę osobom zamieszkałym za granicą przesyła okresowo świadczeniobiorcom, do wypełnienia i odesłania do ZUS, formularz *Poświadczenie życia i zamieszkania*.

Formularz ten powinien zostać wypełniony i własnoręcznie podpisany przez emeryta, a w przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających lub utrudniających złożenie własnoręcznego podpisu – przez osobę sprawującą faktycznie opiekę nad nim. Własnoręczne złożenie podpisu przez daną osobę w obu przypadkach powinno zostać potwierdzone przez właściwy urząd lub osobę do tego upoważnioną w państwie zamieszkania wymienionych osób, albo przez upoważnioną osobę w polskiej placówce dyplomatycznej lub konsularnej.

Gdzie można uzyskać więcej informacji?

- Niniejsza ulotka ma charakter ogólny. Więcej informacji można uzyskać w:
- najbliższej jednostce terenowej ZUS,
 - serwisie internetowym: www.zus.pl,
 - terenowych jednostkach ZUS wyznaczonych do realizacji spraw emerytalno-rentowych podlegających koordynacji wspólnotowej, tj. w I Oddziale w Łodzi, Oddziale w Nowym Sączu i jego Inspektoracie w Tarnowie, Oddziale w Opolu, Oddziale w Szczecinie oraz I Oddziale w Warszawie,
 - Departamencie Rent Zagranicznych, wykonującym w Centrali ZUS zadania instytucji łącznikowej w zakresie świadczeń emerytalno-rentowych podlegających koordynacji, współpracującym z zagranicznymi instytucjami łącznikowymi państw członkowskich (ul. Senatorska 10, 00-082 Warszawa, tel.: +48 22 826 05 53, e-mail: drz@zus.pl).

Podstawowe unijne akty prawne dotyczące koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego

- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego w stosunku do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek oraz do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. Urz. WE L 149 z 5 lipca 1971 r. z późn. zm.).
- Rozporządzenie Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania syste-

mów zabezpieczenia społecznego w stosunku do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek oraz do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz. Urz. WE L 74 z 27 marca 1972 r. z późn. zm.).

- Rozporządzenie Rady (WE) nr 859/2003 z dnia 14 maja 2003 r. rozszerzające przepisy rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 i rozporządzenia (EWG) nr 574/72 na obywateli państw trzecich, którzy nie są jeszcze objęci tymi przepisami wyłącznie ze względu na ich obywatelstwo (Dz. Urz. WE L 124 z 20 maja 2003 r.).

Warszawa, styczeń 2009 r.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (Departament Rent Zagranicznych)
00-082 Warszawa, ul. Senatorska 10

Skład: Poligrafia ZUS w Warszawie. Zam. nr 561/09.

Druk: Wyd. Poligr. ZUS w Koninie. Nakł. 20 000 egz. Zam. nr 255/09.